

Mnišství

Mnišství

- Mnišství (z řec. monachos=osamělý)
- Vyskytuje se u různých náboženství.
- V **křesťanství** způsob života zasvěceného Bohu, jenž má pomoci jedinci najít cestu k Bohu a blíže následovat příklad Ježíše Krista.
- Mnišství má dvě formy – individuální mnišství = poustevnictví
- kolektivní mnišství = cenobitství (život v klášteře)

Počátky křesťanského mnišství

- Kolébkou křesťanského mnišství Egypt a Palestina.
- **Sv. Antonín Poustevník (251-356)** zakladatel pouštního mnišství
- Ve 3. a 4. století rozvoj poustevnictví.
- Poustevníci žili v osamění, neměli žádná speciální pravidla života.
- Cestě k Bohu (duchovnímu růstu) se učili od duchovních učitelů (poustevníků, kteří byli na této cestě již pokročilí).

Sv. Antonín podle S. Dalího

Počátky křesťanského mnišství

Kolektivní mnišství následovalo jen s malým odstupem po poustevnictví. I ono se zrodilo v Egyptě

Sv. Pachomius (287-347)

Zakladatel cenobitského mnišství- život pospolu v uzavřené komunitě s jedním představeným.

Vita communis- společná modlitba, společná práce, společné stolování.

Některé kláštery značně velké s několika sty mnichy.

Nutnost pravidel pro společný život.

Řehole (regula) - pravidla klášterního života.

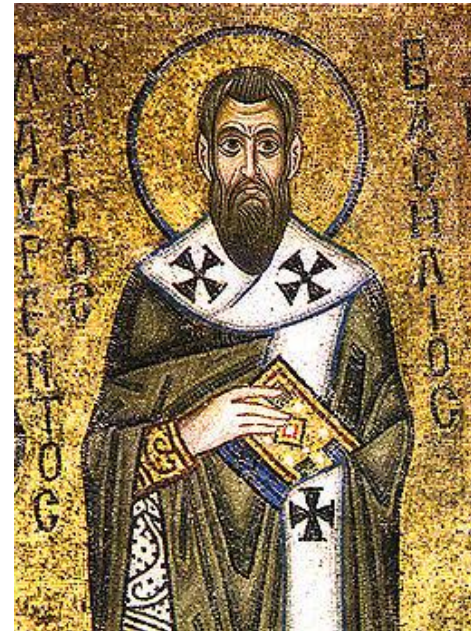
Nejstarší řeholi napsal již sv. Pachomius.

Pachomiovský klášter

- Určen početné obci řeholníků nebo řeholnic
- Jádrem kláštera kostel, dále zde existoval společný refektář a nemocnice (infirmarium), budova pro hosty. Mnišská obydlení tvořena řadou prostých domků, jejich rozvržení připomínalo legionářské tábory. V každém domku žilo cca 20 mnichů/řeholnic pod vedením probošta.
- Důraz na naprostou poslušnost nadřízeného.
- Přísná askeze.
- Vysoká hodnota práce- produkty manuální práce mnichů se prodávaly a z výtěžku se klášter financoval. Mniši seskupeni do domů podle své kvalifikace.
- Klášter obehnán zdí.

Počátky křesťanského mnišství

- Sv. Basileos Veliký z Kaisareje (330-379)- zakladatel východního mnišství
- (v ruštině sv. Vasil Veliký)
- Velmi vzdělaný, cestoval po Palestíně a Egyptě. Po návratu začal žít jako poustevník.
- Později dal přednost cenobitskému životu. Klášter, který založil, byl vzorem cenobitských klášterů v Malé Asii.
- Jako biskup v Kaisareji pomohl dostat klášterní hnutí pod vliv církevní hierarchie.
- Autor tzv. Basiliánské řehole (nesystematický soubor poučení, ne Regula ve vlastním slova smyslu), na jejímž základě se formovalo řeckokatolické mnišství.
-

Sv. Basileos Veliký

Příchod mnišství do Evropy

- V průběhu 4. století přichází mnišství také do Evropy
- Propagátor mnišství v Evropě sv. Martin z Tours (+397)
- 361 založil nejstarší známý klášter na evropské půdě v Ligugé (dnes Francie).
- 451 koncil v Chalkedonu určil, že kláštery spadají pod jurisdikci biskupů.
- Významné kláštery nejstarší epochy: 5. st. Lérins, Marseilles (dvojklášter, pro muže a druhý pro ženy), další kláštery na italské půdě.
- S rozvojem klášterů rostla klášterní pluralita. Vedle sebe existovaly různé řehole, lišící se přísností. Velmi přísná řehole sv.Kolumbana.

Sv. Benedikt (480-547)

- Největší osobnost raného evropského mnišství.
- Narodil se v Nursii , studoval v Římě, měl hluboký zájem o duchovní život.
- Nejprve poustevníkem, pro své následovníky založil klášter v Subiacu.
- 529 založil klášter Monte Cassino a stal se v něm opatem. Pro tamní mnichy sepsal řeholi.
- Pohřben na Monte Cassinu.
- Sv. Řehoř Veliký ve Čtyřech knihách Dialogů napsal jeho životopis.
- Fra Angelico, Sv. Benedikt

Řehole sv. Benedikta

Sv. Benedikt s žákem, Řehole sv. Benedikta, knihovna kláštera ve Vyšším Brodu.

- Základní pravidla společného soužití (vita communis) návod k duchovnímu růstu každého jednotlivce
- Základní tři složky řeholního života: modlitba - práce - lectio divina
- Ora et labora (modli se a pracuj)!
- Řehole vyvážená, čas určen jak pro modlitbu, tak pro práci i pro lectio divina).
- Vnímána jako umírněná

Řehole sv. Benedikta

- Řehole nebyla zcela originální. Vycházela ze starších zdrojů, jež doplňovala a upravovala. Jejím nejbližším vzorem tzv. Řehole Mistrova.
- Mnich se vzdává majetku, sexuálního života a své vůle (je zcela poslušen vůle opata).
- Při vstupu do řádu skládá sliby chudoby, čistoty a poslušnosti.

Sv. Benedikt dává řeholi svým bratrům

Denní rozvrh podle řehole sv. Benedikta

Denní rozvrh v klášteře

Letní slunovrat

- 1.45 budíček
- 2.00–3.00 vigilie
- 3.00–3.45 laudes
- 4.00–4.15 primy
- 4.15–4.40 kapitula
- 4.40–7.45 práce
- 7.45–8.00 tercie
- 8.00–8.50 mše
- 8.50–10.40 četba náboženských textů,
studium
- 10.40–11.00 sexty
- 11.00–11.30 oběd
- 11.30–14.00 odpočinek
- 14.00–14.15 nony
- 14.30–18.00 práce
- 18.00–18.45 nešpory
- 18.45–19.15 večeře
- 19.50–20.00 kompletář
- 20.00–1.45 spánek

Denní rozvrh v klášteře

Konec prosince

- 1.20 budíček
- 1.30–2.50 vigilie
- 2.50–7.00 četba náboženských textů,
studium
- 7.15–8.00 Laudes
- 8.00–8.15 primy
- 8.20–9.10 mše
- 9.20–9.35 tercie
- 9.35–9.55 kapitula
- 9.55–11.10 práce
- 11.20–11.35 sexty
- 11.35–13.20 práce
- 13.20–13.35 nony
- 13.35–14.05 večeře
- 14.05–14.40 četba náboženských textů,
studium
- 14.50–15.30 nešpory
- 15.55–16.00 kompletář
- 16.00–1.20 spánek

Benediktinský opat. Vyšebrodská bible, konec 13. století.

Kláštery v Irsku

Klášterní organizace irské církve.
Klášter byl duchovním centrem klanu nebo kmene. Založen vládnoucí dynastií, která se o něj starala i v dalších obdobích. Opati byli často příslušníky vládnoucí rodiny. Biskupové působili v rámci klášterů a spadali pod pravomoc opatů.

Řehole sv. Kolumbana, velmi přísná, asketická.

Klášter v Clonmacnoise

Rozšíření řehole sv. Benedikta

- 7. a 8. století- pluralita klášterních pravidel. Řehole sv. Benedikta jen jedním z mnoha.
- Sv. Benedikt z Aniane 8-9. století, propagátor řehole sv. Benedikta na dvoře Karla Velikého a Ludvíka Pobožného.
- Prosadil, že podle kapitularia z roku 817 se řehole sv. Benedikta stala jediná povolená ve francké říši.

Středověké kláštery, centra vzdělanosti a kultury

Píšící sv. Augustin, ranně středověký rukopis

- Studium křesťanské a antické literatury.
- Klášterní skriptoria, opisování rukopisů. Vlastní tvorba.
- Klášterní školy- výchova intelektuálního dorostu-zejména v raném středověku.

Cluny

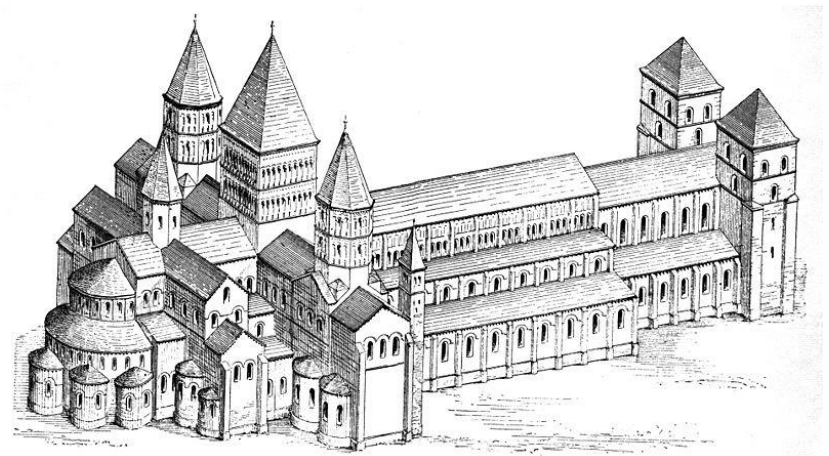
Klášter založen 910

Za opatů Odon (926-944), Majola (965-994), Odilona (994-1048), Hugona (1049-1109)- reforma.

Návrat k evangelijním hodnotám

Tvrdá askeze

Zdůraznění liturgické stránky
klášterního života

2. CLUNY (NO).

Cluny ve 12. století. Kresebná rekonstrukce.

Clunyjská reforma

Ke Cluny se přidávaly další kláštery.

Ve 12. století 2 000 clunyjských klášterů

Clunyjská reforma- předpoklad boje církve o emancipaci.

Nevytvořili samostatný řád- patřili benediktinům.

Cluny ve 12. století. Kresebná rekonstrukce.

Tournus

Paray le Monial

Vézelay, pohled do hlavní lodi
detaily sochařsky zdobených hlavic

Benediktini v Čechách

Od konce 10. století.

Cca 970 klášter benediktinek u sv. Jiří
na Pražském hradě.

Břevnovský klášter 993

Ostrovský klášter 1000

Ostrov- pozůstatky kláštera

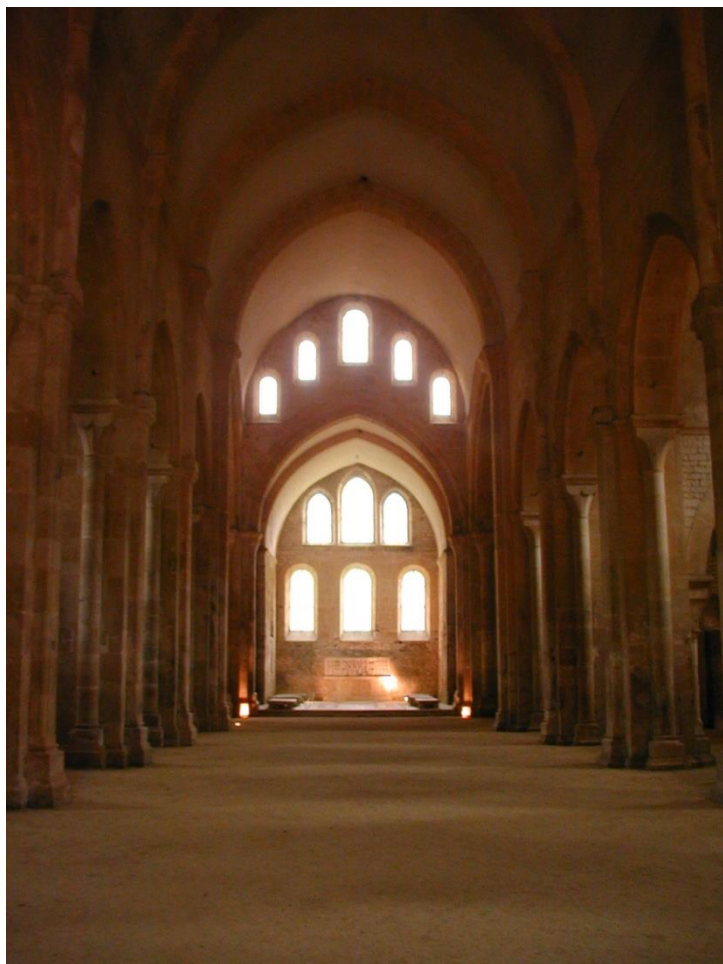
Klášter sv. Jiří

Břevnovský klášter – krypta 11.st.

Cisterciáci

• Klášter Fontenay

První klášter Cistercium (Cîteaux) založen v Burgundsku 1098.

Řád se spravuje podle řehole sv. Benedikta. Kontemplativní řád. Důraz na manuální práci mnichů.

Nejvýznamnější postavou řádu sv. Bernard z Clairvaux (1090-1153).

Ve středověku vzniklo na 800 mužských a 1200 ženských klášterů řádu.

Rozšíření v Čechách a na Moravě: Sedlec, Plasy, Osek, Velehrad, Žďár nad Sázavou, Vyšší Brod, Zlatá Koruna.

Ženské kláštery: Staré Brno, Předklášteří u Tišnova

Fontenay

Fontenay

Fontenay

Noirlac

Osek

Sedlec, dole Vyšší Brod

Zlatá Koruna

Kartuziáni

Vznik řádu na konci 11. století.

Zakladatel sv. Bruno. Řád zaměřený na kontemplaci se řídí řeholí sv. Benedikta, která je dále zosřena. Důraz se klade ne život v odloučení, na zachovávání věčného mlčení, přísný půst.

Každý mnich žije v samostatném domku – poustevně; společné stolování je výjimečné

Nejstarší klášter- Velká kartouza (Grand Chartreuse) ve Francii.

Kartouzy v Čechách a na Moravě:

Praha-Smíchov, Dolany u Olomouce, Valdice.

Grand Chartreuse

Augustiniáni

Augustiniáni- kanovníci (Řeholní kanovníci sv. Augustina)

Vznik po polovině 11. století.

Kanovnícký řád (řád, jehož členy jsou výhradně kněží) řídící se řeholí sv. Augustina.

Těžiště jejich činnosti leželo v duchovní správě.

Rozšíření řádu v Čechách: Roudnice nad Labem, Praha-Karlov, Jaroměř, Třeboň, Lanškroun

Klášter augustiniánů v Třeboní

Klášter augustiniánů v Třeboni. Detail fresky
Ukřižování z doby kolem 1400.

Premonstráti

Vznik na počátku 12. století.

První klášter vznikl ve francouzském Prémontré.

Zakladatelem řádu sv. Norbert z Xanten.

Kanovnícký řád

Spravuje se podle řehole sv. Augustina.

Jeho cílem odříkavý způsob života podle vzoru apoštolů (vita apostolica).

Od 13. století také duchovní správa – práce mezi laiky.

V Čechách nejstarším premonstrátským klášterem klášter na Strahově (Mons Sion) založen 1140 Vladislavem II. (zde od 17. století pohřben sv. Norbert)

Další kláštery v Čechách a na Moravě: Želiv, Litomyšl, Milevsko, Teplá, Hradisko u Olomouce.

Ženská větev: Doksany, Chotěšov

Strahovský klášter

Premonstrátský klášter v Teplé

Premonstrátský klášter v Mllevsku

Křižovníci

Vznik v době křížových výprav, 1009 v Jeruzalémě

Strážci Božeho hrobu- k ochraně nejvýznamnějšího křesťanského poutního místa .

Řídí se podle řehole sv. Augustina.

Znakem jednotlivých řádů kříž (v různých podobách).

Rozšířili se i do jiných zemí.

Hlavním posláním péče o chudé a nemocné a duchovní správa.

Křižovníci s červeným srdcem- cyriaci

Křižovníci s červenou hvězdou – 13.st.- založeni sv. Anežkou Českou.

Jediný řád české provenience.

Kostel sv. Františka, klášter křižovníků s červenou hvězdou

Rytířské řády

Řeholní organizace tvořené rytíři-mnichy, bojujícími proti nevěřícím za křesťanství. Vznikly v souvislosti s křížovými výpravami do Svaté země, kde měly nejprve za úkol ochranu poutníků do Svaté země a péči o nemocné poutníky. Brzy však převážila role vojenská, role obránců křesťanství před nevěřícími. Ve Svaté zemi řády bojovaly za ochranu a rozšíření křížáckých držav. Vedle Palestiny působily rytířské řády také na Pyrenejském poloostrově v rámci reconquisty a v Pobaltí, kde bojovaly proti pohanům. Řádoví rytíři se též účastnili bojů proti heretikům (např. proti katarům).

Rytířské řády vzniklé v Palestině

Johanité

Templáři

Řád německých rytířů

Rytířské řád vzniklé na Pyrenejském poloostrově:

Řád calatravských rytířů

Řád svatojakubských rytířů

Rytířské řád vzniklé v Pobaltí

Řád mečových rytířů

Johanité

Řád vznikl na počátku 12. století při špitálu sv. Jana v Jeruzalémě, který měl na starosti nemocné poutníky do Jeruzaléma. Záhy vznikly první pobočky řádu v jihoitalských přístavech pro poutníky ze všech zemí. Šlechtičtí členové řádu byli ozbrojeni a vedle charity plnili také vojenské úkoly. Johanité se vedle templářů stali nejvýznamnějším vojenským faktorem ve Svaté zemi.

Od 16.st., kdy řád zakotvil na Maltě, se nazývá řádem Maltézských rytířů

Krak des Chevaliers, největší křižácká pevnost ve Svaté zemi, byl sídlem velmistra Johanitů.

Templáři

Řád vznikl v Palestině po dobytí Jeruzaléma na ochranu poutníků putujících k Božímu hrobu.

Schválen papežem 1129.

Svůj název odvozoval od svého sídla v místech někdejšího Šalamounova chrámu templu.

Aktivně se účastnil bojů s nevěřícími ve Svaté zemi. Po pádu Akkonu centrum

řádu přeneseno nejprve na Kypr a pak do Francie.

1307 francouzští templáři pozatýkáni na rozkaz krále Filipa IV. Sličného, který chtěl získat rozsáhlý majetek templářů .

V následných inkvizičních procesech řád odsouzen jako kacířský; nejvyšší představitelé upáleni.

1312 řád zrušen Klimentem V.

Templářští rytíři v útoku (nahore).
Templáři hrající šachy (dole).

Řád německých rytířů

Vznikl ze špitálního bratrstva založeného 1189-1190 při obléhání Akkonu.

Jeho úlohou byla charitativní činnost a šíření křesťanství mezi pohany.

Po roce 1230 řád pronikl do pohanských Prus, kde později založil na územích, které dobyl, řádový stát.

Sídlo velmistra původně v Akkonu, později v Benátkách a od 1307 v Malborku (Marienbergu) - dnes Polsko.

Porážka u Grunwaldu (1410) podlomila moc řádu.

Ve změněné podobě řád existuje dodnes.

Věž řádové pevnosti v Akkonu.

Malbork, sídlo velmistra Řádu německých rytířů

Malbork, sídlo velmistra Řádu německých rytířů

Mendikanti

Žebravé řády -nevlastnili statky, žili z almužen, které dostávali od svých příznivců.

Městské řády. Spojeny s novým sociálním prostředím – městem.

Kazatelé. Mendikanti měli velký vliv na městskou populaci.

Vznik nejstarších řádů na počátku 13. století.

- Mužské řády:
- Minoriti
- Dominikáni
- Karmelitáni

- Ženské řády:
- Klarisky
- Dominikánky
- Karmelitánky

Minoriti

Menší bratři

Žebravý řád.

Zakladatelem řádu sv. František z Assisi
(1181/1182-1226).

1210 ústní schválení papežem

1223 papežem schválena řehole sepsaná
sv. Františkem.

Sv. František hlásal pokání, chudobu a péči o
nejubožejší.

Městský řád, hojně rozšířený po celé katolické
Evropě.

Kladl důraz na kazatelství v městském
prostředí.

Po smrti sv. Františka vypukly spory o chudobu,
které vedly ke štěpení řádu.

Giotto, Sv. František dostává od
papeže řeholi pro svůj řád..

Assisi, klášter sv. Františka

Klarisky

Zakladatelka sv. Klára, duchovní sestra sv. Františka.

První klášter vznikl v Assisi 1215.

V Čechách založila první klášter klarisek sv. Anežka (1211-1282).

Anežský klášter v Praze byl de facto dvojklášterem, vedle kláštera klarisek existoval konvent Menších bratří.

Simone Martini, Sv. Klára

Anežský klášter

Dominikáni

Řád bratří kazatelů

Zakladatelem sv. Dominik, řeholní kanovník španělského původu (+1221). Sv. Dominik působil v jižní Francii, kde se spolu se svými následovníky snažil kázáním přesvědčit kacíře (albigenští, kataři), aby se vrátili k pravé víře.

Dominikáni – kněžský řád (řeholní kanovníci), velký důraz na vzdělání jako základ kvalitní kazatelské činnosti, na misijní činnost a činnost literární.

Obdobně jako minoriti byl i dominikánský řád široce rozšířen v Evropě.

Právě pro svou vzdělanost, jako ti, kdo nejlépe umí rozlišit pravověří a herezi, byli dominikáni 1233 pověřeni papežem vykonáváním inkvizice.

Sv. Dominik pálí katarské knihy.

Toulouse, dominikánský klášter

Karmelitáni

Kostel Panny Marie Sněžné v Praze, součást nejstaršího českého karmelitánského kláštera založeného Karlem IV.

Předchůdcem řádu bratrstvo založené na hoře Karmel v Palestině na konci 12. století.

Řád schválen 1226.

1228 přesídlil do Evropy, kde se přiřadil k žebrovým řádům.

Činný zejména v pastoraci.

Poutnictví

Nejslavnější středověká poutní místa

- Jeruzalém
- Řím
- Compostella, Sv. Jakub
- Mont Saint Michel

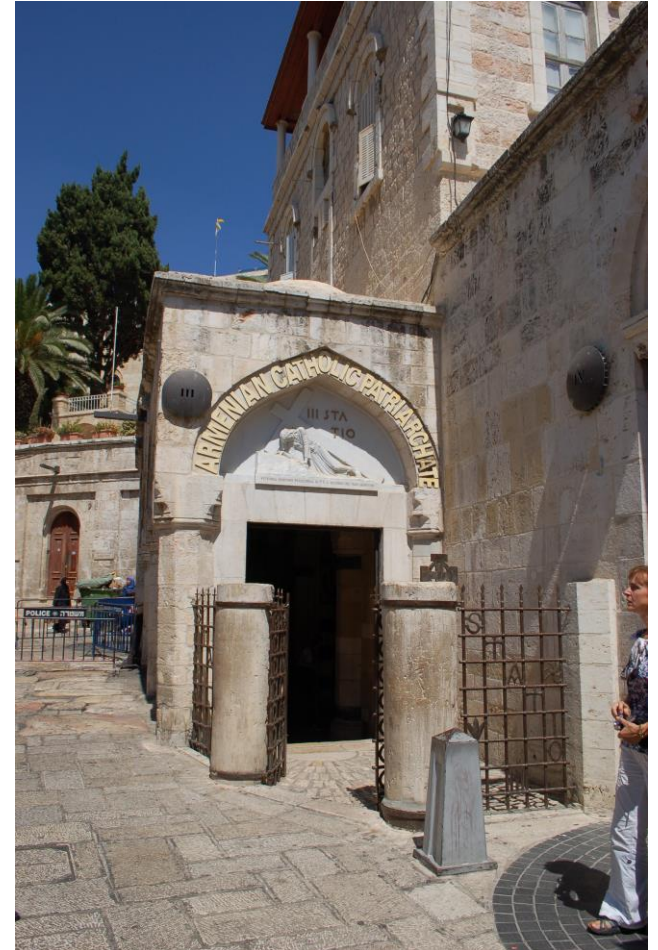
- Poutník do Compostelly

Jeruzalém

Chrám Božího hrobu

Via Dolorosa

Středověký ukazatel poutní cesty do Compostelly.

Poutní místo Mont Saint Michel

Poutní místo Mont Saint Michel